

Nr 81.

Ankom till riksdagens kansli den 17 april 1945 kl. 12 m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse från betalningsskyldigheten för av statsverket förskjuten ersättning vid avlösning av viss frälseränta, m. m.

(3:e avd.)

I propositionen nr 174 har Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för den 23 februari 1945, föreslagit riksdagen medgiva, dels att ägaren till hemmansdelen $\frac{3}{10}$ mantal Holmbro nr 3 i Skogs-Tibble socken må befrias från honom åvilande betalningsskyldighet i anledning av länsstyrelsens i Uppsala län den 31 juli 1941 meddelade utslag i fråga om avlösning av den frälseränta, som utgått av nämnda hemmansdel, dels ock att hemmansägaren Gustav Albin Björklund må av statsmedel beredas ersättning för vad han i egenskap av ägare till nämnda hemmansdel erlagt på grund av samma utslag.

Av fastigheten $\frac{1}{2}$ mantal Holmbro nr 3 utgick en frälseränta, som enligt vad kammarkollegiet, efter verkställd utredning, den 1 mars 1923 meddelade länsstyrelsen i Uppsala län var av skattefrälsenatur. Länsstyrelsen utgick från att räntan även vore inlösningsbar och utbetalade därför årligen till vederbörande jordägare ersättning för vad dessa erlagt till ränteägaren. Under senare år tillgick detta så, att ränteägaren direkt från landskontoret erhöll honom tillkommande belopp.

Den 2 september 1936 anhöll kammaradvokatfiskalsämbetet hos länsstyrelsen, att länsstyrelsen måtte vidtaga erforderliga åtgärder för *inlösen* av nämnda frälseränta. I anledning härav förordnade länsstyrelsen, efter företagen prövning, genom utslag den 30 oktober 1939, att frälseräntan skulle inlösas för statsverkets räkning mot en i utslaget fastställd ersättning till ränteägaren.

Emellertid anförde kammaradvokatfiskalsämbetet besvär över länsstyrelsens utslag. Orsaken härtill var att ämbetet funnit, att ifrågavarande frälseränta varit efter den 31 mars 1911 — nämligen under tiden 1 april—19 augusti 1911 — i samme ägares hand förenad med hemmansdelen $\frac{3}{10}$ mantal Holmbro nr 3, varför endast den från återstående $\frac{2}{10}$ mantal Holmbro nr 3 utgående frälseräntan syntes kunna bli föremål för inlösen. Kammarkollegiet prövade genom utslag den 28 juni 1940 lagligt att, med bifall till besvären, såtillvida ändra länsstyrelsens utslag, att allenast räntan av $\frac{2}{10}$

mantal av hemmanet i fråga skulle inlösas. Kungl. Maj:t i regeringsrätten, där besvär anfördes över kammarkollegiets utslag, fann genom utslag den 11 februari 1941 ej skäl att göra ändring i kammarkollegiets utslag.

Härefter hemställde kammaradvokatfiskalsämbetet hos länsstyrelsen om *avlösning* av den från $\frac{3}{10}$ mantal Holmbro nr 3 utgående frälseräntan. Genom utslag den 31 juli 1941 förordnade länsstyrelsen med anledning härav, att nämnda frälseränta skulle avlösas mot en ersättning av 3 378 kronor. Härav skulle 844 kronor 50 öre gäldas och 2 533 kronor 50 öre förskjutas av statsmedel. Frälseräntan skulle upphöra att utgå från och med kalenderåret närmast efter det år, under vilket utslaget vunne laga kraft. Såsom avbetalning och ränta å det av statsmedel förskjutna beloppet skulle hemmansdelens ägare årligen för vart och ett av de fyrtio åren från och med det kalenderår, med vilket räntan upphört att utgå, erlägga ett belopp av 128 kronor.

Länsstyrelsens sistnämnda utslag vann laga kraft under år 1941.

Medan ännu *inlösningsfrågan* var föremål för länsstyrelsens prövning, förvärvade sökanden hemmansdelen $\frac{3}{10}$ mantal Holmbro nr 3. Detta skedde genom köpekontrakt den 31 december 1937 och köpebrev den 11 mars 1938. Köpet omfattade, förutom hemmansdelen, två lägenheter, om vilka nu icke är fråga. Tillträdet ägde rum den 14 mars 1938. Köpeskillingen utgjorde 21 800 kronor. Såsom villkor för köpet gällde bland annat, att skatter och onera av vad slag och beskaffenhet de vara månade, som åvilade fastigheterna för tiden efter tillträdet, skulle betalas av sökanden.

Det må anmärkas, att samtliga de i köpet ingående fastigheterna hava ett gemensamt taxeringsvärde av 29 900 kronor samt att sökanden erhöll lagfart å fastigheterna den 23 mars 1938.

Vidare må anmärkas, att länsstyrelsen år 1939 — i likhet med tidigare år — utbetalat frälseräntebeloppet till ränteägaren, vilket belopp — 142 kronor 23 öre — emellertid sökanden, på länsstyrelsens anmaning, sedermera ersatt. Detta belopp avsåg den för år 1938 löpande skattefrälseräntan. Frälseräntorna för åren 1939—1941 har sökanden haft att gälda direkt till ränteägaren. Någon ersättning av statsmedel har icke utbetalats för sistnämnda frälseräntor.

Hemmansägaren Gustav Albin Björklund har hos Kungl. Maj:t gjort framställning i syfte *dels* att befrias från den betalningsskyldighet till statsverket, som åvilar honom såsom ägare till hemmansdelen $\frac{3}{10}$ mantal Holmbro nr 3 i Skogs-Tibble socken i Uppsala län i anledning av länsstyrelsens utslag i fråga om avlösning av ifrågavarande frälseränta, vilken utgått av nämnda hemmansdel, *dels ock* att erhålla ersättning för vissa före frälseräntans avlösning av honom erlagda belopp. Till stöd för sin ansökning har sökanden anfört, bland annat, att, på grund av länsstyrelsens felaktiga förfarande att betala ersättning för utgiven frälseränta, varken de, som förut ägt fastigheten, eller han själv haft vetskap om att räntebeloppet skulle kunna utkrävas av jordägaren, varför fastighetens belastning med frälseränta icke tagits i beräkning vid köpeskillingens bestämmande. Därjämte har sökanden

framhållit, att i det gravationsbevis, som han år 1938 erhöll, ej förekommit någon anmärkning i fråga om fastigheten åvilande ränta.

I anledning av ansökningen hava utlåtanden avgivits av länsstyrelsen i Uppsala län, kammarkollegiet och statskontoret.

Föredraganden, statsrådet Ewerlöf, har anfört följande:

Liksom länsstyrelsen i Uppsala län, kammarkollegiet och statskontoret anser jag, med hänsyn till de särskilda omständigheter som föreligga i detta ärende, billighetsskäl tala för att ägaren till hemmansdelen $\frac{3}{10}$ mantal Holmbro nr 3 befrias från skyldigheten att erlägga de belopp, som han har att gälda enligt länsstyrelsens utslag den 31 juli 1941, samt att sökanden erhåller åter vad han redan erlagt på grund av nämnda utslag. Härtill fordras riksdagens medgivande. Jag förordar, att sådant medgivande inhämtas. Sedan riksdagen meddelat sitt beslut, bör, om medgivandet lämnas, det ankomma på Kungl. Maj:t att giva erforderliga föreskrifter rörande avskrivning av kronans ifrågavarande fordran. För återbetalningen till sökanden bör, såsom statskontoret angivit, den å riksstaten under huvudinkomsttiteln »Diverse inkomster» uppförda inkomsttiteln »Övriga diverse inkomster» tagas i anspråk. De av sökanden gjorda betalningarna hava i enlighet med gällande bestämmelser redovisats under nämnda inkomsttitel.

I likhet med länsstyrelsen finner jag också skäligt, att sökanden erhåller ersättning för av honom utgivna frälseräntebelopp för tiden före räntans upphörande. Denna ersättning torde lämpligen böra bestridas från sjunde huvudtitelns reservationsanslag till extra utgifter. Jag anhåller att få återkomma till denna fråga, då riksdagens nyss berörda beslut föreligger.

Utskottet får med tillstyrkande av Kungl. Maj:ts förslag hemställa,

Utskottet.

att riksdagen må medgiva,

a) att ägaren till hemmansdelen $\frac{3}{10}$ mantal Holmbro nr 3 i Skogs-Tibble socken må befrias från honom åvilande betalningsskyldighet i anledning av länsstyrelsens i Uppsala län den 31 juli 1941 meddelade utslag i fråga om avlösning av den frälseränta, som utgått av nämnda hemmansdel,

b) att hemmansägaren Gustav Albin Björklund må av statsmedel beredas ersättning för vad han i egenskap av ägare till nämnda hemmansdel erlagt på grund av samma utslag.

Stockholm den 17 april 1945.

På statsutskottets vägnar:

J. B. JOHANSSON.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit

från första kammaren: herrar Johan Bernhard Johansson, Lindström, Sven Larsson, Bäcklund, Bäckström, Karl Andersson, Mannerskant, Heidung, Gustaf Karlsson, Boman, von Heland och Gunnar Andersson; samt

från andra kammaren: herrar Törnkvist, Eriksson i Stockholm, Svensson i Grönvik, Persson i Falla, Pettersson i Dahl, Andersson i Malmö, Mårtensson, Malmberg i Skövde, Lindholm, Åkerström, Hoppe och Birke.